

Helgekommentar Moss Avis 28.mai 2014

Den vanskelige talen

Av Trygve G. Nordby

En av de aller vanskeligste talene å holde er uten tvil 17. mai-talen. Hva skal man si som ikke har vært sagt tusen ganger før? Hva skal man si for ikke og høres ut som Rolv Wesenlunds parodi på en 17. mai-taler?

Nå er det kanskje flosklene vi egentlig vil høre. For mange blir det akkurat som værmeldinga på radioen. Den bare står på i bakgrunnen. Og plutselig er den over uten at du fikk med deg at det blir samme vær i morgen som det var i går. 17. mai-talen er et ritual, hvor det egentlig ikke spiller noen rolle hva som blir sagt, bare det blir sagt noe. Mot dette kan man argumentere at dersom vi virkelig mener noe med grunnlovsdagen er det ekstra viktig at det blir sagt noe som gir mening. Demokratiet vi feirer vil ikke overleve uten oppmerksomhet og fornyelse.

Så der satt jeg da foran PCen tidlig i mai, etter at Vestby kommune hadde spurt om jeg kunne holde talen for 200 års jubileet på kommunens folkefest i Son.

Selv om jeg har holdt mange 17. mai-taler, eller kanskje nettopp fordi jeg har holdt mange 17.mai-taler, gikk jeg rett i kjelleren. For hva skulle jeg si? Det er en stor ære å bli spurt, men

å holde en annerledes 17. mai-tale, en tale som vil bli husket fem minutter etterpå, er like vanskelig som å lage en original og underholdende værmelding.

Når du står der og snakker om 1814 og Eidsvoll og ser ut over forsamlingen, har du noen ganger følelsen av at alle er utsatt for akutt Alzheimer. Du ser at alt du har klart å komme på av store ord ikke bare går inn ene øret og ut av det andre. Det går ikke en gang innom hodet!! Ordene flyr bare forbi – og kommer tilbake som ekko fra bygningen på motsatt side.

Det var bare å begynne å grave i verktøykassen for retoriske knep og teknikker. Ett triks er å avslutte talen med et høyt og tydelig «Gratulerer med dagen!». Det får i hvert fall folk til å klappe.

Et annet noenlunde sikkert grep er å legge humor inn i talen. Problemet er bare at det må være temmelig smart for ikke å gjøre talen platt. Til min 200 års tale i Son tenkte jeg at det ville vært morsomt om jeg omtalte eidsvollsmennene som «fjortiser». De var jo veldig unge, og dette var 1814 og 2014. Ustyrtelig morsomt synes jeg selv. Det synes verken kona mi eller en god venn som jeg pleier å diskutere den slags med. Altså ingen fjortiser. Jeg prøvde meg også på en kommentar om at det er helt utrolig at man i sin tid klarte å bli enige om Mossekonvensjonen, mens man i dag ikke engang klarer å bli enige om lokaliseringen av en jernbanestasjon. Det ble også nedstemt av mine nærmeste.

Et grep mange tyr til på 17. mai er å snakke til ungene, selv om de enten er opptatt med is og brus og pølser og ting som lager lyd i konkurranse med taleren, eller har gått bort til avdelingen for sekkeløp og tautrekking. Rett og slett lage en barnetime ut av det hele. Jeg har sett mange som har forsøkt uten å lykkes.

Et sikrere stikk er å overraske eller provosere slik at tilhørerne våkner. Jeg kunne ha prøvd å ta det helt ut, som den amerikanske forfatteren Kurt Vonnegut. 84 år gammel, i en tale i hjembyen Indianapolis sa han plutselig: «Den dårlige nyheten er at marsmenn har landet på Manhattan og sjekket inn på Waldorf-Astoria. Den gode nyheten er at de spiser hjemløse og pisser bensin». Hvordan han kom tilbake til det han egentlig ville snakke om vet jeg ikke.

Så kan man jo snakke på vers. Men det er ikke lett å finne rimord på grunnloven og Eidsvoll. Jeg har prøvd, og det nærmeste jeg kom var: «Opp fra lenestolen, gå i tog for grunnloven». Eller: «Se til det vakre Eidsvoll, det ligger ikke pokker i vold». Det ble liksom ikke så høytidelig. Uansett taper det fullstendig i konkurranse med Bjørnstjerne Bjørnsons «Ja vi elsker», som har stått seg godt i 150 år.

Til slutt endte jeg opp med en temmelig tradisjonell tale. Men jeg gjorde i hvert fall ett lurt grep: Jeg tok Christian Magnus Falsen med til Son torg, slik at de som hadde møtt opp slapp å gå noe annet sted for å treffe en ekte Eidsvollsmann.

Gratulerer med dagen!